

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 3, Kasım/November 2025]

Zahide PARLAR

<https://orcid.org/0000-0002-4616-9579>

Doç. Dr.

zahide.parlar@inonu.edu.tr

İnönü Üniversitesi

<https://ror.org/04asck240>

Fen Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Müjde AYDOĞDU

<https://orcid.org/0000-0002-1452-7730>

Dr. Öğr. Üyesi

mujde.aydogdu@inonu.edu.tr

İnönü Üniversitesi

<https://ror.org/04asck240>

Fen Edebiyat Fakültesi

Coğrafya Bölümü

Yalova İli Yerleşme Adları: Coğrafya ve Dil Bağlamında Semantik Bir İnceleme

Settlement Names of Yalova Province: A Semantic Analysis in the Context of Geography and Language

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 23.05.2025

Kabul Tarihi | Date Accepted: 07.11.2025

Yayın Tarihi | Date Published: 23.11.2025

Atıf | Citation

Parlar, Z., Aydoğdu, M. (2025). Yalova İli Yerleşme Adları: Coğrafya ve Dil Bağlamında Semantik Bir İnceleme.

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 9(3), 1997-2023. <https://doi.org/10.34083/akaded.1705021>

Parlar, Z., Aydoğdu, M. (2025). Settlement Names of Yalova Province: A Semantic Analysis in The Context of Geography and Language. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(3), 1997-2023.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1705021>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Katkı Oranı Beyanı Author Contributions	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir Author's contribution rates to the study are equal. (Makale çift yazarlı ise katkı oranı belirtilmeli)
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright&License	Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Zahide PARLAR, Müjde AYDOĞDU | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

z

İnsan, zaman ve mekânla mukayyet olduğu için yaşadığı coğrafya onun mekânsal sınırlarını belirlemiş; zihin dünyası ve algılayışına göre de onu adlandırmıştır. Bu sebeple yer adlandırmaları, hem coğrafya hem de dil çalışmaları için önemli veri kaynaklarıdır; bu iki disiplin bağlamında bütüncül olarak değerlendirildiğinde mekân ve adı arasındaki semantik bağ ortaya konulur. Bu alışmada Yalova ili idari sınırları içerisindeki ilçe, belediye, mahalle ve köy adları ele alınmıştır. Yer adlarının semantik tasnifi yapılmış; bunlar dil bilgisel yapılarına göre değerlendirilmiştir. Semantik tasnifle oluşturulan başlıklar, coğrafi bilgi sistemleri yazılımı olan ArcGIS paket programına aktarılmış, başlıklar için haritalar oluşturulmuştur. Yalova ili yer adları üzerinden bölgeyi yerleşim yeri olarak kullanan halkın doğayı betimleme ve adlandırma pratikleriyle toplumsal hafızanın coğrafya üzerindeki izleri takip edilmiştir. 1995'e kadar İstanbul'un bir ilçesi olan Yalova'daki yer adlarının genelinin yerleşmenin iskân tarihiyle ilgili olduğu, yerleşmelerin dağılışı ve adlandırılmasında 1864 Büyük Çerkez Sürgünü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları ile Lozan Barış Antlaşması'na binaen gerçekleşen 1924 Türk-Rum Nüfus Mbadelesinin belirleyici rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eskiden Rum ve Ermenilerin yaşadığı yerlerdeki yer adlarının değiştirilmesinde dönemin idari amirleri etkili olmuş, bölgeyi Türkleştirme çabası yer adlarına yansımıştır. Mahalle adlandırmalarında daha çok ulus devlet olma sürecinin etkisi söz konusuysen coğrafi unsurların yoğunlukta olduğu köy adlarında ise bitki, ağaç türleri ile su kaynaklarından adını alan yerleşme sayısı fazladır. Yerleşimlerin kurulması sürecinde tarihî ve siyasi açıdan önemli rol oynayan kişileri anmak ve onurlandırmak amacıyla bu kişilerin ad, lakap ve ünvanları da kullanılmıştır. Adlandırmalarda coğrafi terimlerin sıkça tercih edilmesi, insanın mekâna anlamlandırma sürecinde coğrafyanın temel belirleyicilerden biri olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk dili, beşeri coğrafya, toponim, kültürel coğrafya, coğrafya ve dil, toplumsal hafıza.

Abstract

Since human beings are bound by time and space, the geography in which they live defines their spatial boundaries, and they name places according to their perceptions and cognitive frameworks. Accordingly, place names serve as valuable data sources for both geographical and linguistic studies. When examined holistically within the scope of these two disciplines, the semantic relationship between space and naming becomes apparent. This study analyzes the names of districts, municipalities, neighborhoods, and villages within the administrative boundaries of Yalova Province. These place names have been semantically classified and examined according to their grammatical structures. The categories derived from this classification were transferred into ArcGIS, a geographic information system software, and thematic maps were generated. Through these place names, the study traces how local communities describe and name the natural environment, and how collective memory is inscribed onto the landscape. The findings indicate that most place names in Yalova -which remained a district of Istanbul until 1995- are linked to settlement history. Key historical events, including the 1864 Circassian Exile, the 1877-78 Ottoman-Russian War, the Balkan Wars of 1912-13, and the 1924 Turkish-Greek Population Exchange under the Treaty of Lausanne, significantly shaped the distribution and naming of settlements. The renaming of

places formerly inhabited by Greeks and Armenians was often directed by administrative authorities, reflecting efforts to Turkify the region. While neighborhood names are more influenced by the nation-state formation process, village names largely reflect natural features such as plant and tree species or water sources. In some cases, the names, titles, or epithets of historically significant individuals were used to commemorate them. The frequent use of geographical terms in place naming demonstrates that geography is one of the fundamental determinants in the process through which humans assign meaning to space.

Keywords: New Turkish Language, human geography, toponym, cultural geography, geography and language, collective memory.

Giriş

İnsanın doğduğu, büyüdüğü ve yaşlandığı coğrafi alanı ifade eden mekân, kişinin kimlik oluşumunda oldukça etkilidir (Aydın, 2024, s. 888). İnsan; yaşayıp gördüğü yerleri bilgi ve tecrübelerinden hareketle adlandırarak onlara bir anlam değeri yüklemiş ve böylece halk-dil-kültür arasında ilişki kurmuş, milli kültür birikiminin aktarımını gerçekleştirmiştir. Yerleşim yerlerini dünyaya bakışı, mekân algısı ve kültürüne göre adlandırmış; mekân ve dil arasında semantik bir bağ kurarak yaşadığı bölgenin sınırlarını belirlemiş, birbirinden ayırarak tanımlamalar yapmıştır. Halklar, geçmişten bugüne yerleşim yerlerini, yaşamlarını idame ettirmelerini sağlayacak besin ve geçim kaynaklarına sahip olan veya bunlara ulaşımın kolay olmasına dikkat ederek seçmiştir. Hayatlarını coğrafi özelliklere ve doğanın sunduğu kaynaklara göre şekillendirmiş, yaşadığı yere ad verirken de bu özelliklerden etkilenmiş, coğrafyanın biçimlendirici faktörlerinden yararlanmıştır. Yer adlandırmalarında coğrafya ve tarih yanında; dil, etnik yapı, sosyo-ekonomik süreçler ve kültür de önem arz etmiştir (Aksan, 2015). Bu sebeple yer adları üzerine yapılan çalışmalar; sosyal bilimlerde tarihten etnografyaya, sosyolojiden dilin pek çok alt disiplinine kadar birçok bilim dalına katkı sağlayacak veriler sunmaktadır. Yer adları; çalışılan sahanın geçmişi ve tarihi yapısı ile ilgili detaylı bilgiler barındırması bakımından kültür coğrafyasının da inceleme alanlarından biridir (Kayserili, 2016). Adlandırmalarda kullanılan sözcüklerin derin yapıları ile başka anlamlara göndermelerde bulunulabileceği için de arkeoloji, sosyoloji, halk bilimi, tarih gibi farklı disiplinlerinin alanına girer (Akar, 2006; Uysal & Coşkun, 2019). Türkiye’de yer adı bilimi (toponimi) ve yer adları (toponimler) üzerine ayrı ayrı coğrafya (Şahin, 2010) ve dil disiplini (Tapar, 2023) bağlamında yapılan çalışmaların sayısı oldukça fazladır.

Çoğu zaman doğanın betimlenmesi esasına dayanan yer adlandırmaları, coğrafyanın kaydını dil üzerinden tutarken hem coğrafyanın hem de dilin hafızası niteliği kazanır. İnsanların doğa üzerindeki konumunu belirlemek ve karşı tarafa aktarmak için kullandıkları yer adları üzerine yapılacak disiplinler arası çalışmayla bu hafızanın izlerini takip etmek mümkün olur. Yer adları, coğrafi mekânları belirlemek üzere çoğu zaman sosyal, kültürel ve siyasal olaylardan hareketle verildikleri ve çok fazla değişikliğe uğramadıkları için geçmiş ile bugün arasında kurulacak bir köprüde dil verisi olarak önem taşır. Çünkü yer adları, binlerce yılda milyonlarca insan tarafından oluşturulan

öznel ve canlı bir yapıya sahiptir (Orhan, 2021). Bazen coğrafyada yaşanan coğrafi değişiklikler, bölgede veya tarihî kaynaklarda tespit edilemese bile sadece adlar üzerinde iz bırakmış olabilir. Yer adları üzerine yapılacak incelemeler sayesinde arazinin yer şekli, kuruluşu, manzara özellikleri, tarihî geçmişi, beşeri coğrafyası, tabii servetleri vb. hakkında pek çok bilgiyi kanıtlamak mümkün olur (Yusifov & Kerimov, 2017). Tüm bu bağlantıları kurabilmek için de bu adlandırmalar, semantik ve coğrafi değerlendirmelerle bütüncül olarak incelenmelidir.

Toponimi kapsamına giren yer ve yerleşme adları; yerleşme adları ve özellik adları olarak iki grupta ele alınır; etimolojik, tarihi ve coğrafi verilere göre sınıflandırılarak incelenir. Yerleşme adları, insanların yaşadığı/yaşamış olduğu birimleri gösterirken özellik adları/yer adları ise bir yerin doğal ya da fiziki özelliklerine (su ve doğal bitki örtüsü özellikleri, yeryüzü yükseltileri) ilişkin adları ifade eder (Gümüüşçü, 2010, s. 252-253; Top Yılmaz, 2021, s. 1124). Buna göre çalışmada Yalova ilinin merkez ve ilçelerindeki toponimler ele alınmış ve semantik tasnifle analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak literatür taramasının yapıldığı çalışmada ilçe, belediye, mahalle ve köy adları Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2024 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre tespit edilmiştir. Adlandırmalarda muhakkak bir gerekçe ve yer adının taşıdığı bir anlam bulunduğu için (Şahin, 2007, s. 2) Yalova ili yerleşme adları hem semantik ve dil bilgisel hem de coğrafi açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmada Top Yılmaz'ın (2023) toponimi çalışmalarında kullanılmak üzere ortaya koyduğu semantik tasnif başlıklandırması esas alınmıştır. Semantik tasnif ile oluşturulan başlıklar Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yazılımı olan ArcGIS 10.9 paket programına aktarılmış, başlıklar için ilgili haritalar oluşturulmuştur. Ayrıca bu adlandırmaların dil bilgisel yapıları basit, türemiş ve birleşik yapıda olmaları bakımından sınıflandırılmıştır. Böylece coğrafyanın dil verisi üzerinden yorumlanması ve bölgeyi yerleşim yeri olarak kullanan halkın doğayı betimleme ve adlandırma pratikleri ile toplumsal hafızanın coğrafya üzerindeki izleri takip edilmiştir.

TÜİK 2024 verilerine göre Yalova sınırları içerisinde 6 ilçe, 14 belediye, 43 köy ve 51 mahalle adı ele alınmıştır. Yer adı biliminin amaçları arasında yer alan yer adlarının ortaya çıkışları, yapıları, anlamları, gelişimleri, ortaya çıkışlarındaki gelenek ve prensipler (Şahin, 2019, s. 76) tüm detaylarıyla çalışma kapsamında ele alınmıştır. Yer adları; yerleşmelerin dağlık veya düz bir topografyaya sahip olması, toprağın verimlilik durumu, bölge halkının temel geçim kaynakları ve sosyo-kültürel yapısından etkilenmekte, adlandırılması bu unsurlardan bir ya da birkaçının etkisi sonucunda verilmektedir. Bu hususu ortaya koyan farklı disiplinlerden birçok çalışmada (Bulut, 1996; Kadmon, 2004; Koday vd., 2016; Light, 2014; Özüpekçe & Gümüüş, 2020; Türkan, 2020; Uzun & Doğan Uzun, 2019; Yaşar & Yaşar, 2010; Yılmaz Çıldam, 2019) yerleşmelerin adlandırılmasında coğrafi unsurlar ile yakın ilişki kurulduğu görülmektedir. Bu ilişki kuşkusuz coğrafya disiplininin prensiplerinden olan insan-mekân etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Yalova yer adları üzerine hazırlanan bu çalışmanın amacı, dil ile mekân arasındaki ilişkiyi sorgulamak, dil ve coğrafya ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın yer adları üzerine literatürdeki coğrafya ve dil

bilimciler tarafından ayrı ayrı yapılan çalışmalar içinde bu iki farklı disiplinin yöntemleri kullanılarak bütüncül bir bakış açısıyla yorumlanması bakımından literatüre katkı sağlaması ve yapılacak yeni çalışmalara multidisipliner bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

1. Yalova İli Yer Adlarının Semantik Tasnifi

Yalova adı tarihi kaynaklarda,¹ bölgenin Türk hâkimiyetine girmesinden sonra ve büyük ihtimalle de Hersek bölgesi kastedilerek 13. yüzyılda *Yalakova*, 15. ve 16. yüzyılda *Yalakâbâd*, 19. yüzyılda ise *Yaliova* ve *Yalova* olarak yer alır (Yalova Şehir Rehberi, t.y.). Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte yer adlarını Türkçeleştirme çabasının bir örneği olan bu adlandırma, (Güner & Ertürk, 2004, s. 58-59), “Osman Gazi'nin fermanıyla burayı fetheden Kara Yalvaçoğlu'nun adından kaynaklanmıştır” (Güner & Ertürk, 2004, s. 40). Kaynaklara göre, bölge için 20. yüzyıl ortasına kadar *Yalakâbâd* ve *Yalova* adları beraber kullanılırken 20. yüzyılın başlarından itibaren daha çok Yalova adı tercih edilmiş (Yalova Şehir Rehberi, t.y.); 1929 yılında Atatürk'ün isteğiyle İstanbul ilçeleri arasına katılan Yalova, 1995'de ise il merkezi olmuştur.

Çelik'in de (2018, s. 203-204; 2021, s. 6-8) belirttiği gibi bölgeye ilk yoğun Türk yerleşimi 14.-15. yüzyılda ve asıl büyük göçler çoğunlukla 19. yüzyıl ve sonrasında gerçekleşir. Bölgenin Osmanlı topraklarına katılışından yakın döneme kadar yaşanan göçler sebebiyle karmaşık nüfus yapısına sahip olması, Yalova'da yerlilik-muhacirlik kavramlarının sınırlarını çizmeyi zorlaştırır. Bununla birlikte 14.-15. yüzyıllar ve sonrasındaki fetih hareketleri bağlamında bölgeye yerleşen Türk unsurların çoğunlukla Manav, 19-20. yüzyıllarda meydana gelen mübadeleler ile Yalova'ya göç eden Türk unsurlarının ise çoğunlukla muhacir olarak adlandırıldığı söylenebilir.

Yalova ili yer adları; aşağıdaki tabloda ilçe, belediye, mahalle ve köy adları olarak sınıflandırılmıştır ve bu sınıflandırmaya göre semantik tasnif yapılmıştır. Yerleşmelerin kuruluşu ve gelişimi, tarihi, kültürü ve halkı açısından önem arz etmektedir. Nitekim insanoğlu yeryüzünde var olduğundan bu yana gerçekleştirdiği tüm faaliyetler mekân üzerinde gerçekleştirmiş ve bulunduğu yerin ona sunmuş olduğu kaynaklara bağlı olarak gelişmiş ve değişmiştir (Aydoğdu & Bakırcı, 2022, s. 299). Bu değişim sadece mekânın formal değişimleri ile sınırlı kalmamış merkeziyetçiliği, tarihsel önemi ve adlandırılması gibi bazı öznel niteliklerde yüklemiştir. Bu kapsamda kişi ve yer adları bütün diller için önemlidir ve iletişimi sağlamanın temel şartlarından biri olarak kabul edilir (Yaman, 2023, s. 125).

¹Çelik'in (2018, s. 2-3; 2021, s. 203-206) aktardığı gibi ilk Osmanlı kroniklerinde Karamürsel ile Armutlu arasında kalan bir coğrafi bölge için “Yalak Ova/Yalâk-Âbâd” adı kullanılmıştır. Yalâk-Âbâd Salnameler'de 1530'lu yıllarda İzmit vilayetine bağlı bir kasaba olarak geçer. Yalâk-Âbâd ile bugünkü Yalova'nın sınırları aynı değildir, idari birim sınır değişiklikleri söz konusu olmuştur. Bugünkü Yalova'nın Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı Rüstem Paşa tarafından yaptırılan cami ve hanın etrafında teşekkül ettiği de öne sürülür. Yalova'nın yerleşim tarihi, demografik yapısı, mahale ve köyleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Kaya, 2007; Kılıç ve Kaplanoglu, 2016; Gündüz, 2018; Gündüz, 2014; Çelik, 2018; Çelik, 2021).

Tablo 1: Yalova İli Yer Adları (TÜİK, 2025).

İlçe Adları	Belediye Adları	Mahalle Adları	Köy Adları
ALTINOVA	Altınova Bel. Kaytazdere Bel. Subaşı Bel. Tavşanlı Bel.	Altınova Bel./Cumhuriyet Altınova Bel./Hersek Altınova Bel./Hürriyet Kaytazdere Bel./Merkez Subaşı Bel./Altinkent Subaşı Bel./Denizgören Subaşı Bel./Merkez Tavşanlı Bel./Fatih Tavşanlı Bel./Şehitlik	Ahmediye Aktoprak Çavuşçiftliği Çavuş Fevziye Geyikdere Havuzdere Karadere Örencik Sermayecik Soğuksu Tokmak
ARMUTLU	Armutlu Bel.	50. Yıl Bayır Karşıyaka	Fıstıklı Hayriye Kapaklı Mecidiye Selimiye
ÇİFTLİKKÖY	Çiftlikköy Bel. Taşköprü Bel.	Çiftlikköy Bel./500 Evler Çiftlikköy Bel./Çiftlik Çiftlikköy Bel./Mehmet Akif Ersoy Çiftlikköy Bel./Sahil Çiftlikköy Bel./Siteler Çiftlikköy Bel./Sultaniye Taşköprü Bel./Taşköprü Merkez Taşköprü Bel./Taşköprü Yeni	Burhaniye Çukurköy Denizçalı Dereköy Gacık İlyasköy Kabaklı Kılıç Laledere
ÇINARCIK	Çınarcık Bel. Esenköy Bel. Koru Bel. Teşvikiye Bel.	Çınarcık Bel./Çamlık Çınarcık Bel./Harmanlar Çınarcık Bel./Hasanbaba Çınarcık Bel./Karpuzdere Çınarcık Bel./Taşlıman Esenköy Bel./Aliye Hanım Esenköy Bel./Liman Koru Bel./Atakent Koru Bel./Cumhuriyet Koru Bel./Hürriyet Teşvikiye Bel./Cumhuriyet Teşvikiye Bel./İstiklal Teşvikiye Bel./Karşıyaka	Çalica Kocadere Ortaburun Şenköy

MERKEZ	Kadıköy Bel. Yalova Bel.	Kadıköy Bel./Merkez Kadıköy Bel./Özden Yalova Bel./Adnan Menderes Yalova Bel./Bağlarbaşı Yalova Bel./Bahçelievler Yalova Bel./Bayraktepe Yalova Bel./Dere Yalova Bel./Fevzi Çakmak Yalova Bel./Gazi Osman Paşa Yalova Bel./İsmet Paşa Yalova Bel./Kazım Karabekir Yalova Bel./Mustafa Kemal Paşa Yalova Bel./Paşakent Yalova Bel./Rüstem Paşa Yalova Bel./Seyranteppe Yalova Bel./Süleyman Bey	Elmalık Esadiye Güneyköy Hacımehmet Kazımiye Kirazlı Kurtköy Safran Samanlı Soğucak Sugören
TERMAL	Termal Bel.	Termal Bel./Gökçedere Termal Bel./Üvezpınar	Akköy Yenimahalle

1.1. Kişisel ve Toplumsal Toponimler

1.1.1. Kişi Adı, Lakap ve Ünvanlarla İlgili Toponimler: Kadıköy Bel., Adnan Menderes Mah., Aliye Hanım Mah., Fatih Mah., Fevzi Çakmak Mah., Gazi Osman Paşa Mah., Hersek Mah., İsmet Paşa Mah., Kazım Karabekir Mah., Mehmet Akif Ersoy Mah., Mustafa Kemal Paşa Mah., Özden Mah., Rüstem Paşa Mah., Sultaniye Mah., Süleyman Bey Mah., Atakent Mah., Paşakent Mah., Ahmediyeye Köy., Burhaniye Köy., Esadiye Köy., Fevziye Köy., Gacık Köy, Hacımehmet Köy., Hayriye Köy., İlyasköy Köy., Kazımiye Köy., Mecidiye Köy., Selimiye Köy. (Harita 1).

Genellikle tarihî ve siyasi kişilerin ad, lakap ve ünvanlarının yerleşmelere ad olarak verilmesinde bu kişileri anmak, hatırasını yaşatmak ve onurlandırmak amacı taşıdığı gibi politik süreçlerin mekân üzerindeki etkisi de görülmektedir (Yılmaz Çıldam, 2018, s. 3). Bu adlandırmalar bazen kişinin tam adı, bazen ünvanı ve bazen de lakabı kullanılarak oluşturulur. Yalova ilinde özellikle köy ve mahalle adlarında kişi adı, lakap ve ünvanlarla ilgili toponimler ön plana çıkmıştır. Köy adlarında minnet ve saygı göstergesi olarak daha çok yerleşmenin kuruluşunda öne çıkan şahsiyetler ile özellikle savaş dönemlerinde topraklarını korumak amacıyla mücadele eden tarihî kişilerin ad, ünvan ve lakapları (Fatih, Hayriye, Selimiye, Süleyman Bey, Aliye Hanım) tercih edilmiştir. Mahalle adlarında ise yine aynı amaçla önemli tarihî ve siyasi kişilerin adları (Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Çakmak, Gazi Osman Paşa, İsmet Paşa, Rüstem Paşa, Kazım Karabekir, Adnan Menderes) kullanılmıştır. Özellikle Yalova Merkez ve Çiftlikköy ilçelerinde yoğunlaşan kişi adları daha çok mahalle adı olarak ön plana çıkarken köy adlarında lakap ya da ünvanlar tercih edilmiştir. Termal ilçesinde ise hiçbir yerleşmeye kişi adı, lakap ve ünvanla ilgili ad verilmemiştir.

Harita 1: Yalova İlindeki Kişi Adı, Lakap ve Ünvanlarla İlgili Toponimler

Yalova ili köy adları verilirken daha çok toplumsal olayların önem arz ettiği görülür. Özellikle savaş, göç ve mübadelenin bölgenin yerleşim tarihinde meydana getirdiği değişimler, köy adlandırmalarında da etkili olmuştur. Ahmediyeye, Burhaniye, Esadiye, Fevziye, Kazımiye, Mecidiye, Selimiye, Sultaniye, Hayriye Köyleri, daha çok 93 Harbi sonrasında mübadele gereği Osmanlı topraklarına Batum ve çevresinden göç eden halkların kurdukları köylerdir (Kılıç, 2020, s. 37). Gürcü köylerine verilen bu adların Osmanlı ordusunda görev yapan köken olarak da Gürcü olan paşalara ithafen verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 37) ve kişi adına aitlik anlamı kazandıran nispet eki eklenmesiyle oluşturulmuştur. Fevziye Köyü, Çerkez göçmenler tarafından kurulmuş olup adının köyün sınırlarını çizen kişi tarafından verildiği rivayet edilir (Kılıç, 2020, s. 74-75). Hayriye Köyü ve Mecidiye Köyü, Gürcistan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur (Kılıç, 2020, s. 37, 2020, s. 40-41). Selimiye Köyü yine 93 Harbi sonrasında Gürcistan'ın Acara bölgesinden göç edenler tarafından kurulmuştur. Eski adı Soğuksu olan köyün adı, Selimiye olarak değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 42). Burhaniye Köyü; Kurtuluş Savaşı yıllarında Yalova ve çevresinde verilen mücadelelere öncülük etmiştir ve 1903 yılında Rize'den bölgeye gelen göçmenlerin yerleşim yeridir. Deli Hacı adındaki bir zat tarafından kurulduğu rivayet edilen yerleşim yerinin adı da bu zatın Burhan adlı oğluna nispeten verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 43-44). Esadiye Köyü, 1892 yılında Kafkasya'nın Dağıstan bölgesinden gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Köyün adının Dağıstanlı göçmenlerin bölgeye göç ettiklerinde onlara yardım eden bir Osmanlı paşasına istinaden veya yerleşim eskiden Rum, Ermeni köyleri arasında yer aldığı için savaş zamanında köylülerin burayı aslanlar gibi savunması sebebiyle *esed* "aslan" sözcüğünden hareketle verildiği rivayet edilir (Kılıç, 2020, s. 20-21). En eski Osmanlı yerleşimlerinden bir olan Kazımiye Köyü'nün eski adı Yortan (Yoğurthane)'dır (Çelik, 2018, s. 11; Çelik, 2021, s. 206). Hacımehmet Köyü, Hacımehmet adlı bir kişinin çiftliğinin burada bulunmasından dolayı bu adı almıştır (Kılıç, 2020, s. 24). Yalova'nın en eski köylerinden birisi olarak bilinen Gacık Köyünün tarihi M.Ö. 1. yüzyıla kadar uzanır. Gacık adı için iki rivayet vardır; bunlardan ilki 200-300 yıl önce obasını taşıyan

bir Yörük kadından, ikincisi ise köyde görev yapan Türkiye'nin ilk kadın muhtarından geldiği yönündedir. Atatürk tarafından atanan bu muhtara ithafen başlangıçta *Kadıncık* olarak adlandırılan köyün adı zamanla Gacık'a dönüşmüştür (Kılıç, 2020, s. 51-52). İlyasköy Köyü, eski bir Manav köyü olup Yalova'nın en eski köylerinden biridir. Adı, eski köy camisinin ustası İlyas adlı kişiye nispeten verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 53).

Altınova ilçesinde yer alan Hersek Mahallesi eski bir Manav köyüdür ve köye 93 Harbi sonrasında gelen Bulgaristan ve Selanik göçmenleri yerleşmiştir. Tarihî bir mirasa sahip olan Hersek² Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyet yıllarında Helenapolis'ti. Rivayete göre köyün adı burada bir camisi olan Hersekzade Ahmet Paşa'dan gelir (Kılıç, 2020, s. 78). Sultaniye Mahallesi, 93 Harbi sonrasında Kafkasya'nın Dağıstan bölgesinden göç eden muhacirler tarafından kurulmuştur. Yerleşmenin adının Dağıstanlı göçmenlerin tarafından Osmanlı sultanına bağlılıklarını bildirmek için verildiği rivayet edilir (Kılıç, 2020, s. 59). Eski bir Rum köyü olan Kadıköy Beldesine de 93 Harbi ve Lozan Anlaşması sonrasında Batum, Bulgaristan ve Selanik'ten gelen göçmenler yerleştirilmiştir; beldenin adı burada kadıya ait bir çiftlik olmasından yola çıkılarak verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 26).

Yalova ili yer adlarının semantik tasnifinde kişi adı, lakap ve ünvanlarla ilgili toponimlerin sayısının fazla olması ve özellikle de Merkez ile Çiftlikköy İlçelerinde yoğunlaşması bölgedeki tarihî olaylarla ve bölgenin eski idari sınırlarıyla ilgilidir. 1995 yılına kadar İstanbul'a bağlı olan bölgenin en eski yerleşim yeri Merkez İlçedir ve Çiftlikköy de zaten buraya bağlıdır. Bu sebeple kişisel ve toplumsal toponimlerle ilgili yer adlarının bu iki ilçede yoğunlaşması olağandır. Eski Rum ve Ermeni yerleşimi olan bu bölgelere, İstanbul'a yakın olması dolayısıyla 93 Harbi sonrasındaki mübadele gereği hem Bulgaristan ve Selanik'ten hem de Batum ve Kafkasya'dan gelen göçmenler yerleştirilmiş, toplumsal veya tarihî olaylar dikkate alınarak yer adları da değiştirilmiştir.

1.1.2. Boy-oymak, aşiret adlarından oluşan toponimler: Kapaklı Köy.

Kapaklı Köyü, eski bir Manav köyü olup bölgede geçmişte Manavlar ile Rumlar beraber yaşamışlardır. Rumlar, Lozan Anlaşması'ndan sonra mübadele gereği buradan ayrılmışlar ve Rumların yerine buraya Gürcüler, Balkanlar'dan gelen Arnavutlar ve Selanik muhacirleri yerleşmiştir. Geçmişte köy yukarıda bulunurken köy sakinleri zaman içerisinde aşağıya inmiştir. Kapaklı adının Manav köylerinde çok sık görülen kabak yetiştirildiğinden dolayı verildiği rivayet edilir (Kılıç, 2020, s. 38-39). Bir diğer rivayette ise merkezinde kaynak suyu olan bu yerin üzeri kapatılarak kuyu haline getirildiği ve ilk yerleşimin bu kuyu etrafında başlamasından dolayı adının Kapaklıpınar, zamanla da Kapaklı olarak anıldığıdır (Kapaklı Kaymakamlığı, t.y.). Kapaklı Köyü'nde kendilerini Manav/yerli olarak tanımlayan ahalinin buraya Osmanlı'nın ilk yıllarında yerleştirilen Türk nüfusun kültürel mirasçıları olmaları, köyün adının Kapaklı Yörükleri ile ilgisi de düşünülebilir (Çelik, 2018, s. 14; Çelik, 2021, s. 206). Fakat köyün adı hakkındaki bu bilgilerin hiçbiri kesin olmadığı için tasnifteki yeri de aslında net

² Hersek sözcüğünün kökü, "dük" anlamındaki Almanca *herzog*'a dayanır ve bu sözcük, Orta Çağ'ın derebeylik sisteminde yer alan seçkin toprak sahiplerine verilen bir ünvanıdır (İbrisimovic, 2018, s. 150).

değildir. İlk rivayete göre bitki ve ağaç türleriyle ilgili toponimler, ikinci rivayete göre su kaynaklarıyla ilgili toponimler başlıkları altında ele alınabilir.

1. 2. Fonksiyonel Toponimler

1.2.1. Yapı, Mekân ve Bunlarla İlgili Unsurları Belirten Toponimler: Taşköprü Bel., Şehitlik Mah., Bahçelievler Mah., Siteler Mah.

Yapı, mekân gibi maddi unsurlar hem mekânın adlandırılmasını etkileyen hem de bulunduğu mekândan adını alan unsurlar olarak öne çıkar. Yalova ilinde üç mahalle bir belediyenin adı fonksiyonel adlandırma ile verilmiştir. Bunlardan Taşköprü Belediyesinin adı, yerleşmenin kuzeyde yer alan derenin üzerinde bugün de kullanılmakta olan ve yaklaşık 400 yıllık olduğu rivayet edilen bir taş köprüden gelmiştir (Taşköprü Belediyesi, t.y.). Şehitlik, mahallede yer alan şehitlik anıtından; Siteler Mahallesi yoğunluklu olarak yazlıkçıların yaşadığı site yapılarından ve Bahçelievler Mahallesi bahçeli binalardan oluşan yapılardan esinlenerek verilmiştir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Siteler Mahallesinin Kuzeybatısı ve Şehitlik Mahallesi Anıtına Ait Hava Fotoğrafı (Google EartPro, 2025)

1.2.2. Yerleşme Türlerine İşaret Eden Toponimler: Çiftlikköy Bel., Çiftlik Mah., Çavuşçiftliği Köy., Harmanlar Mah.

Yerleşmeler, coğrafya disiplini açısından kır ve şehir yerleşmeleri olarak iki başlık altında incelenir. Bunlardan kır yerleşmeleri genellikle köy, çiftlik, yayla, oba, mezra, dam, kom, güzle gibi yerleşme ünitelerine ayrılır. Yerleşmedeki mesken sayısı, ekonomik faaliyet veya nüfus gibi ölçütlere göre verilen bu yer adlarının Yalova ilindeki örnekleri Çiftlikköy Belediyesi ve Çavuşçiftliği Köyü olmuştur. Harmanlar Mahallesi'ne geçmişte bölgede halkının tarımsal üretimden elde ettiği ürünleri bir araya topladıkları harman yeri dolayısıyla bu ad verilmiştir.

Çiftlikköy Belediyesi eski bir Rum köyüdür; buraya 1900'lü yılların başında Kafkasya'dan gelen Karaçay-Malkar göçmenleri ile 1928 ve 1941 yıllarında Bulgaristan'dan gelen Kırım Tatarları yerleşmiştir. Eski adı Karakilise olan köyün sonraki adı Kadı Çiftliği'dir; daha sonra da Atatürk tarafından Çiftlikköy olarak

değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 45). Çavuşçiftliği Köyü de eski bir Rum köyüdür; buraya 1864 yılında yaşanan Büyük Çerkez Sürgünü sonrasında Çerkezler ve 93 Harbi sonrasında da Bulgaristan göçmenleri yerleşmiştir. Rumlar ve Çerkezlerin bir arada yaşadığı dönemde bu iki halk arasındaki gerginlikleri sona erdirmek için Kılıç Köyünden gönderilen çavuş buradaki olayları kontrol altına aldığı için köy ona verilmiştir. Bir zaman sonra Bulgaristan göçmenleri bu arazileri çavuştan satın aldıkları için de köyün adı Çavuşçiftliği olmuştur (Kılıç, 2020, s. 71-72).

1.2.3. Meslek Adlarıyla İlgili Toponimler: Subaşı Bel., Çavuş Köy.

Subaşı Belediyesi, 1935 yılında Romanya'dan gelen Alevi Türkmenler ve Köstence'nin köylerinden gelen Kırım Tatarları tarafından kurulmuştur. Adını İpek Yolu'ndan geçen bölgenin korunmasını üstlenen bir subaşına (Osmanlı ordusunda subaylık yapan ve kazalarda sancak beyini temsil eden görevli) nispeten almıştır (Kılıç, 2020, s. 84; Subaşı Belediyesi, t.y.). Çavuşköy (Tevfikiye), 93 Harbi sonrasında 1881 yılında Çerkez göçmenler tarafından kurulmuş olup köyün kurucularından birinin de çavuş olması dolayısıyla bu adı almıştır (Kılıç, 2020, s. 73).

1.2.4. Dini Adlardan Hareketle Verilen Toponimler: Hasanbaba Mah., Tokmak Köy.

Hasanbaba Mahallesi, Yalova'nın Kocadere Köyü'nde (Çınarcık) halk arasında Kelle olarak bilinen yerde yatırı da bulunan Kocababa dedenin buraya geldiği zamanlarda onunla beraber Yarenbaba ve Hasanbaba'nın da geldiği ifade edilir (Kılıç, 2020, s. 64). Bu dini şahsiyetin adı ona saygı ve hürmet amacıyla mahalle adı olarak tercih edilmiştir. Tokmak Köyü adı Lozan Anlaşması'ndan sonraki mübadelede 1928 yılında Bulgaristan Rusçuk'a bağlı olan Sinanköy'den gelen göçmenler tarafından kurulmuştur; köyün adı köy mezarlığındaki Tokmak Baba'dan gelir. Boyunun kısa olmasından dolayı bu adı aldığı rivayet edilen Tokmak Baba, göçmenlerin gelmesinden önce bölgede yaşamış bir kişidir (Kılıç, 2020, s. 87).

1.2.5. Göçle İlgili Toponimler: Tavşanlı Bel., Çukurköy Köy., Soğucak Köy.

Eski bir Manav köyü olan Tavşanlı'nın adlandırması, bölge halkının Kütahya'nın Tavşanlı -bu ad, bölgenin tavşanlarının çok olmasından dolayı verilmiştir (Tavşanlı Belediyesi, 2014)- köyünden gelmelerinden dolayı verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 85-86). Bu sebeple hayvanlarla ilgili yer adları yerine bu başlığa alınmıştır. Çukurköy eski bir Manav köyü olup buraya Lozan Anlaşması sonrasında mübadele ile Bulgaristan'dan gelen mübadiller de yerleştirilmiştir. Yalova'nın en eski köylerinden birisidir ve eski adı Çukurbel'dir. Köyün kurucularının Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında gaza amacıyla Kütahya Tavşanlı'ya bağlı olan Çukurköy'den gelmelerinden dolayı adı bu şekilde değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 47; Çelik, 2021, s. 207; Çelik, 2018, s. 12). Soğucak Köyü, 1864 yılında yaşanan Büyük Çerkez Sürgünüyle zorunlu göçe tabi tutulan Çerkezler tarafından kurulmuştur. Türkiye'de bulunan Soğucak adlı köylerin genel olarak Çerkez göçmenler tarafından kurulduğu görülür. Köyün adı Kafkasya'nın batı kıyısındaki Anapa adlı ticaret şehrinin yakınında bulunan bir kaleden gelir; bu kalenin ilk adı Sucukkale'yken zamanla Soğucak'a dönüşmüştür. Çerkes göçmenlerin

Kafkasya'dan Osmanlı topraklarına göç ederken son çıkış yerlerinin de Soğucak olduğu bilinir, bu sebeple de bu adı almış olduğu düşünülür (Kılıç, 2020, s. 32-33). Göç eden etnik grupların yeni yerleşim yerlerine eski yurtlarına dair ad vermeleri oldukça yaygındır; böylece yeni yaşam alanı benimsenirken kimliğin korunması da sağlanır (Çakar, 2000, s. 85).

1.2.6. İdari ve Ekonomik Fonksiyon Belirten Toponimler: Cumhuriyet Mah., Cumhuriyet Mah., Cumhuriyet Mah., Hürriyet Mah., Hürriyet Mah., İstiklal Mah., Liman Mah., Taşlıman Mah, Sermayecik Köy. (Harita 2).

Yer adlarında kullanılan *cumhuriyet*, *istiklal*, *hürriyet* sözcükleri; Milli Mücadele sonrasını kavramsal olarak ifade eden adlandırmalardır. Bu adlandırmalar, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus devletleşme sürecinin ve mekâna hâkim olmanın dışa vurumunu ifade etmek üzere "sosyo-mekânsal yapılanmanın mekâna yansımaları" şeklinde değerlendirilebilir (Aliağaoğlu, 2013, s. 53-54). Yalova ilinde özellikle de mahalle adlarında bu sözcükler tercih edilmiştir. Sermayecik Köyü 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Bulgaristan göçmenleri tarafından kurulmuştur; köyün adının ya eskiden bu köyde yaşamış bir semerciden ya da köyün içerisinden geçen İpek Yolu üzerinde toplanılan paraların burada paylaşılmışından esinlenerek verildiği düşünülür (Kılıç, 2020, s. 82). Çalışma sahasının kuzeyinde yer alan Çınarcık İlçesindeki Liman ve Taşlıman Mahalleleri ise Marmara Denizi kenarında bulunan limanlardan dolay bu adları almıştır.

Harita 2: Yalova İlindeki İdari ve Ekonomik Fonksiyon Belirten Toponimler

1. 3. Betimleyici Toponimler

1.3.1. Morfolojiyle İlgili Toponimler: Altınova Bel., Yalova Bel., Bayraktepe Mah., Seyrantepe Mah., Bayır Mah., Sahil Mah., Samanlı Köy., rencik Köy. (Harita 3).

Yalova'da yerleşme alanı çok geniş olmamakla birlikte yerleşmenin daha çok kıyı alanlarında yoğunlaştığı görülür (Kazel, 2014, s. 51). Bölgenin fiziki coğrafya özellikleri dikkate alınarak oluşturulan morfoloji ile ilgili toponimlerden olan Bayraktepe ve Seyrantepe Mahalleleri çevresine göre tepelik bir topografyaya sahip bir mevkide kurulduğu için bu adı almıştır. Yalova ilinde akarsu vadileri boyunca birçok küçük ova

yer aldığı için Yalova ve Altınova adlarında yerleşmelerin bu özelliği dikkate alınmıştır. Bu ovalar aynı zamanda yoğun beşerî faaliyetlerin yer aldığı, meyve bahçeleri ve seracılık faaliyetlerinin yapıldığı alanlar olarak da ön plana çıkmaktadır (Bostan, 2021, s. 23). Örencik Çerkez göçmenlerin 1893 yılında buraya yerleşmesi ile kurulmuş, çalışma sahasının güneydoğusunda yer alan bir köydür. Eski adı Hamidiye olup burada eski bir köyün bulunmasından dolayı Virancık adı verilmiş; bu ad da zamanla Örencik olmuştur (Kılıç, 2020, s. 81). Yine Samanlı Köyü, eski bir Manav köyü olup Orhan Gazi'nin bölgeyi fethetmesinden sonra buraya yerleşen seyisler tarafından kurulmuştur. Köyün adı meşhur Samanlı Dağları'ndan gelmektedir (Kılıç, 2020, s. 17).

Harita 3: Yalova İlindeki Morfolojiyle İlgili Toponimler

1.3.2. Bitki ve Ağaç Türleriyle İlgili Toponimler: Armutlu Bel., Çınarcık Bel., Kuru Bel., Bağlarbaşı Mah., Çamlık Mah., Çalica Köy., Elmalık Köy., Fıstıklı Köy., Kabaklı Köy., Kirazlı Köy., Laledere Köy., Safran Köy.

Yalova ilindeki tarım alanları 218.540 dekar olup bunun 2020 yılında 115.030 dekarı (%52,6) işlenen tarım alanlarından oluşmaktadır. En fazla tarım alanına sahip ilçeler Armutlu, Çiftlik ve Merkez ilçeleridir; en fazla üretim meyve, tahıllar, sebze ve süs bitkilerinden oluşmaktadır (Bostan, 2021, s. 162-166). Yalova'nın morfolojik olarak topografyasının ekilip biçilmeye uygun, Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasında geçiş iklimine sahip ve yıllık ortalama sıcaklık değerinin 10.1-14.6°C olması (Kazel & Bayartan, 2021, s. 148) tarımsal üretim açısından geçmişten bugüne önemini korumasını sağlamıştır. Ekonomik bir faaliyet olarak da öne çıkan tarımsal üretim, kuşkusuz ilin yer adlarına da yansımış ve kişi adı, lakap ve ünvanlarla ilgili toponimlerden sonra en fazla yer adı bitki ve ağaç türleriyle ilgili toponimler kullanılmıştır. Bu yer adları, tarımsal üretimin de yoğun olduğu Yalova Merkez, Çiftlikköy, Çınarcık ve Armutlu İlçelerinde yoğunlaşmıştır. Genel olarak ilde yetiştirilen bitkisel ürünlerden esinlenerek verilen toponimler arasında Armutlu, Kirazlı, Fıstıklı, Elmalık, Bağlarbaşı gibi meyve; Kabaklı gibi sebze, Laledere'deki lale gibi süs bitkileri yer alır (Harita 4). Nitekim Çalica Köyünün adının çağlıca adlı bir meyveden geldiği veya geçmişte köyde karaçalıların çok bulunmasından dolayı verildiği yönündeki iki rivayette de bitki veya ağaç türleri ile adın

ilişkilendirilmesi bu görüşü desteklemektedir (Kılıç, 2020, s. 61-62). Benzer şekilde Safran adı, köyde çok sık görülen safran çiçeğinden gelirken (Kılıç, 2020, s. 31) eski bir Ermeni köyü olan Laledere Köyü'nün adı, burada lalenin çok yetiştirilmesinden dolayı verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 57). Eski bir Manav köyü olan Kirazlı Köyü'nün adında da bölgede eskiden beri büyük kiraz ağaçlarının bulunması etkili olmuştur (Kılıç, 2020, s. 28).

Fıstıklı Köyü, eski bir Manav köyüdür ve 93 Harbi sonrasında Bulgaristan'dan gelen muhacirler buraya yerleştirilmiştir. Osmanlı gemileri için yapılan kürekler burada imal edildiği için eski adı Kürekçi olan köyün adı, kürekler zamanla çam ağacından yapılmaya başlandığı için ve çam ağacının fıstığına nispeten Fıstıklı olarak değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 36). Elmalık Köyü ise eski bir Rum köyüdür ve buraya Lozan Anlaşması sonrasında Selanik'ten gelen mübadiller yerleştirilmiştir. Köyün adı, eskiden beri Elmalık'tır. Öyle ki mübadele gereği buradan göç eden Rumların Yunanistan'da yerleştirildikleri köyün adı da Rumca "elmalık" anlamına gelen Mila'dır (Kılıç, 2020, s. 18-19). Kabaklı Köyü, eski bir Ermeni köyü olup 93 Harbi sonrasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Köyün adı ile ilgili iki rivayet vardır. İlkine göre bölgede kabağın çok yetiştirilmesi sebebiyle bu ad verilmiştir. İkincisine göre ise Kurtuluş Savaşı yıllarında Denizçalı Köyü'nde başı kesilen bir kişinin gövdesinin Kabaklı'da olmasından dolayı bu ad verilmiştir. Bu kişi başı kesilince eline aldığı bir kabağı başına geçirmiş ve atıyla Kabaklı köyünün içinden geçmiş, Dede Tepe olarak bilinen yere gitmiş ve orada şehit olmuştur (Kılıç, 2020, s. 54-55). Koru Belediyesi, eski bir Rum yerleşimi olup buraya 1924 yılında mübadele ile Selanik Drama'dan gelen muhacirler yerleştirilmiştir. Belediyenin Rumlar zamanında ismi "güzel orman" anlamına gelen Kuri'dir, Türk nüfusun yerleşmesiyle zamanla Koru şeklini almıştır (Kılıç, 2020, s. 65; Koru Belediyesi, t.y.).

Harita 4: Yalova İlindeki Bitki ve Ağaç Türleriyle İlgili Toponimler

1.3.3. Su Kaynaklarıyla İlgili Toponimler: Termal Bel., Kaytazdere Bel., Dere Mah., Üvezpınar Mah., Karpuzdere Mah., Gökçedere Mah., Havuzdere Köy., Dereköy Köy., Geyikdere Köy., Karadere Köy., Kocadere Köy., Soğucak Köy., Soğuksu Köy. (Harita 5).

Yalova, farklı uzunlukta ve özellikte akım değerlerine sahip akarsulara sahiptir ve akarsuların oluşturduğu akarsu taraçaları şehirselleşimin yönünü de etkilemiştir (Kazal & Bayartan, 2021, s. 147). Yerleşmelerin kuruluşu ve gelişmesi yanında bölgede tarımsal üretim yapılabilmesi için verimli topraklara ihtiyaç duyulması bakımından su kaynakları oldukça önemlidir. Yalova ilinde iklim koşullarının ve topoğrafyanın uygunluğu ile su kaynaklarının varlığı Yalova'nın geçmişten bugüne önemini koruyan bir yerleşme olmasını sağlamıştır. Su kaynaklarıyla ilgili toponimlerin sayısının fazlalığı, halk tarafından da su kaynaklarının önemli sayıldığına bir göstergesidir. Bir sıfat tamlaması yapısı içinde “dere” adının niteleyici olan bir sıfat ile kurulan bu yer adları (Kaytazdere, Karpuzdere, Gökçedere, Havuzdere, Geyikdere, Karadere, Kocadere); genel olarak bölgedeki derelerin niteliksel özelliklerine veya yöre halkının bu su kaynaklarını adlandırmasına göre oluşturulmuştur. Su kaynaklarının ısısına bağlı olarak verilen Soğucak, Soğuksu ile sıcaklığını yer altındaki ısı kaynaklarından alan sıcak sudan hareketle verilen Termal de yerleşme adı olarak seçilmiştir.

Harita 5: Yalova İlindeki Su Kaynaklarıyla İlgili Toponimler

Yerleşme tarihi açısından bu adlandırmalara bakıldığında şu bilgiler verilebilir: Dereköy Köyü eski bir Manav köyüdür ve çevredeki üç Ermeni köyünün arasında yerleştirilen Oğuzların Bayat boyuna mensup olanlar tarafından kurulmuştur (Kılıç, 2020, s. 50). Kocadere Köyü'ne ise 93 Harbi sonrasında Batum ve civarından göç edenler ile yakın zamanda da Balkanlar'dan gelenler yerleştirilmiştir. Eski adı Kocadere-i Zir (Aşağı Kocadere) olan köy zamanla Kocadere olarak anılmaya başlanmış, Kocadere adı köyün iki derenin ortasında yer almasından dolayı verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 64). Geyikdere Köyü, 93 Harbi sonrasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Bölgeye gelen göçmenler önce günümüzdeki Geyikdere Köyünün bir kilometre kadar aşağısında bulunan Domuzdere adlı bölgeye yerleşmişlerdir. Eskiden Domuzdere olan köyün adı, 1901 yılında Karamürsel Kaymakamı'nın domuz adını geyik olarak değiştirmesi sonucunda Geyikdere yapılmıştır (Kılıç, 2020, s. 76).

Havuzdere Köyü, 1923 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Göçmenlere önce yerleşmeleri için Hersek ve civarından toprak verilmiş fakat bölgede sıtma hastalığı görülmesinden ötürü köy ahalisi daha yüksek bir bölgeye çıkarak

köylerini kurmuşlardır. Bulgaristan göçmenleri Havuzdere civarına geldiklerinde burasının eski bir yerleşim yeri olduğu bilinmekteydi. Havuzdere adı köyün girişinde bulunan çınarların yanındaki üç havuz ile dereden gelmiştir (Kılıç, 2020, s. 77). Karadere Köyü, 93 Harbi sonrasında bölgeye göç eden Çerkez göçmenler tarafından kurulmuştur. Çerkez dilinde adı Pşijhable olan Karadere'nin eski adı Karanlıkdere'yken bu ad zaman içinde Karadere'ye dönüşmüştür (Kılıç, 2020, s. 79). Kaytazdere Beldesi, 93 Harbi sonrasında Bulgaristan'dan göç eden göçmenler tarafından kurulmuştur. Eski adı Saracık (Saracık Çiftliği) olup Kaytazdere adı köy sınırları içerisinde bulunan dereye ithafen sonradan verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 80). Soğuksu Köyü, eski bir Rum köyüdür; 93 Harbi sonrasında Bosna-Hersek bölgesinden gelen göçmenler yerleştirilmiştir. Köyün eski adı olan Ayazma, eskiden burada yaşayan Rumlar tarafından verilmiştir; bu ad, köyün yukarısında yer aldığı ifade edilen kutsal suya ithafen verilmiştir. Ayazma adı Rumları çağrıştırdığı gerekçesiyle Soğuksu olarak değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 82-83; sondakika.com, 2017).

1.3.4. Hayvanlarla İlgili Toponimler: Denizçalı Köy., Kurtköy Köy.

16. yüzyılda ait belgelerde *Tonguzcalu*, *Donuzcalu* ve *Gödelü* olarak kayıtlı olan köy, Yalova'nın en eski Türk yerleşimlerinden biridir. Eski adlarından biri olan Gödelü dikkate alınırsa köyün Mamalı Türkmen Oymağı'na³ bağlı Gödeler/Gödelü Aşireti ile ilişkisi düşünülebilir. *Tonguzcalu* (domuz) adlandırması ise hayvan adı kökenlidir. (Gündüz, 2014, s. 479; Toruk, 2014, s. 79; Çelik, 2018, s. 13; Çelik, 2021, s. 206). Bugünkü adı Denizçalı olduğu için kökeni dikkate alınarak bu başlıkta yer verilmiştir. Denizçalı Köyü, eski bir Manav köyüdür; Orhan Gazi'nin Yalova ve bölgesini fethinden sonra kurulan köylerden birisidir. Eski adı Kayıkköy'dür; köyün kuruluş amacı körfez hattının kontrol edilmek istenmesidir. Köyün adı ile ilgili farklı rivayetler de vardır. Bunlardan ilki denizden çalınmış anlamına gelecek şekilde oluşturulmasıdır (Kılıç, 2020, s. 49). İkincisi ise köyde yaşayan çok güzel bir genç kız ile bir gün su ihtiyacını karşılamak için kıyıya yanaşan bir gemideki genç ve yakışıklı bir kaptan arasındaki aşka dayanır. Rivayete göre kıza âşık olan köy delikanlılarından biri bu aşkı hazmedemeyip kızın ailesine haber verince genç kaptan öldürülür, kız da kendisini denizin sularına bırakır. İki sevgilinin hazin sonu karşısında deniz kurur ve köy bir çalılığa dönüşür (Çiftlikköy Kaymakamlığı, t.y.).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Batum'dan gelen göçmenler tarafından kurulan Kurtköy'ün eski adı eskiden İpek Yolu'nun buradan geçmesinden dolayı Delipazar'dı. Kurtköy adı, köy adının değişmesi sırasında köyün ormanlık bir alanda bulunması sebebiyle köye kadar inen kurtlardan esinlenerek verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 29).

1.3.5. Yer-Yön Belirten Toponimler: Merkez Mah., Merkez Mah., Merkez Mah., Merkez Mah., Karşıyaka Mah., Güneyköy Köy., Ortaburun Köy., Denizgören Mah., Sugören Köy.

³ Mama Hatun ve Mamalı Aşireti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Gündüz, 2018).

Bölgenin coğrafi özelliklerini dikkate alarak konum, yön, lokasyon ve sit alanının beşeri ve fiziki özelliklerini (Aliagaoglu, 2013, s. 56) tanımlama amacıyla verilen bu yer adlandırılmalarında; yön adı *güney* sözcüğüyle kendi konumu yanında *merkez*, *orta*, *karşıyaka* ifadeleriyle bir yerin başka bir yere göre olan konumuna işaret edilmiştir. Bu yer-yön ifadelerinde iletişimde lokasyonun doğru aktarılması gayesi görülür. Merkez ilçe yanında 4 tane Merkez Mahallesi adlandırması söz konusudur. Sugören Köyü, eski bir Ermeni köyüdür; Lozan Anlaşması'ndan sonra mübadele gereğince 1925 yılında Yunanistan'ın Selanik şehrindeki mübadiller buraya yerleştirilmiştir. Eski adı Çengiler olan köyün adı ile ilgili iki rivayet vardır. İlki, köye gelen bir öğretmenin önerisi ile 1947-1948 yıllarında değiştirilmiştir. İkincisi ise dönemin kaymakamı köye geldiği zaman İznik Gölü'nü görerek köyün adını Sugören olarak uygun görmüştür (Kılıç, 2020, s. 35). Denizgören Mahallesi yamaca kurulu, güzel manzaralı ve deniz gören bir konumda olduğu için bu adı almıştır.

1.3.6. Renk Belirten Toponimler: Akköy Köy., Aktoprak Köy.

Yalova'nın en küçük köyü olan Aktoprak Köyü, 1864 yılındaki Büyük Çerkez Sürgünü sonrasında Balkanlar'a yerleştirilen Çerkez göçmenler tarafından Sultan II. Abdülhamid'in iradesiyle kurulmuştur. Adını Kızderbent'te çıkan beyaz topraktan alan köyün Çerkez dilinde birincisi Aktoprak anlamına gelen Yatefij/Yatefij ve ikincisi Tseyhable olmak üzere iki adı vardır (Kılıç, 2020, s. 70). Eski bir Manav köyü olan Akköy Köyü ise Kastamonu Tosya'dan göçenler tarafından kurulmuş, 93 Harbi sonrasında buraya Batum göçmenleri yerleşmiştir. Köyün adı, temizliğine atıfla verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 88).

1.3.7. Eski-Yeni Adlı Toponimler: Yeni Mah., Yenimahalle Köy.

Bölgede yeni kurulan veya başka bir lokasyona taşınan iki mahallelerin adlandırılmasında yerleşmenin bu özelliğinin betimlenmesi esasına dayanarak “yeni” sıfatı tercih edilerek adlandırma yapılmıştır. 93 Harbi sonrasında Batum/Acaristan bölgesinden göç edenler tarafından kurulan Yenimahalle Köyü'nün adlandırılmasında, Kurtuluş Savaşından dönenler tarafından 1924 yılında kurulması etkili olmuştur (Kılıç, 2020, s. 89-90).

1.3.8. Sayılarla İlgili Toponimler: 50. Yıl Mah., 500 Evler Mah.

Mahalle adlandırmalarında sıkça karşımıza çıkan sayı adları, betimleyici özelliklerinden faydalanılarak Yalova ilinde de iki mahalle adında kullanılmıştır. 50. Yıl adlandırması, yıl bağlamında mahalle adının sayısal değerine gönderme yaparken; 500 Evler, bölgede yeni evlerin yapılarak oluşturulan yeni yerleşmeye işaret etmektedir.

1.3.9. İklimle İlgili Toponimler: Esenköy Bel.

Eski adı Katırlı olan bölge, Lozan Anlaşmasına kadar Rum yerleşimi yeri olmuştur. Mübadele gereğince Rumların ayrıldığı bölgeye 93 Harbi sonrasında Batum'dan göç eden göçmenler yerleşmiştir. Dönemin İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın bölgeyi

ziyareti esnasında köyün esintisinden esinlenerek Esenköy adını önermiş ve böylece köyün adı değiştirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 62-63).

1.3.10. Araç-Gereçlerle İlgili Toponimler: Kılıç Köy.

Eski bir Ermeni köyüdür ve Lozan Anlaşması sonrasında mübadele gereğince Bulgaristan Aydos'tan ve Yunanistan Selanik'ten gelen göçmenler yerleştirilmiştir. Kılıç adı, eskiden savaşlarda kılıç hakkı olarak verilen köylerden biri olması dolayısıyla yaklaşık üç yüz yıl önce verilmiştir (Kılıç, 2020, s. 56).

1.3.11. Duygu Belirten Toponimler: Altınkent Mah., Teşvikiye Bel., Şenköy Köy.

Madenlerle ilgili adlandırmalarda genellikle bölgenin yer altı kaynakları etkili olurken *Altınkent* adlandırmasında daha çok kurulan yeni yerleşimin mecazi olarak kıymetlendirilmesi amacı güdüldüğü için bu başlık altında değerlendirilmiştir. Her ikisi de eski Rum yerleşimi olan Şenköy (Engere, Engüre, Engürü) ve Teşvikiye (Zindan) yer adlarının dönemin idari amirinin etkisiyle verildiği ve yöreyi yeniden adlandırmada duygu yansıtan adlar tercih edildiği görülür. Osmanlı döneminde Kocadere-i Bala adıyla bilinen bölgenin adı, 1950 yılında İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın ziyaretleri sırasında "Şen ve neşeli gördüm, Şenköy olsun" sözünden hareketle değiştirilmiştir (Çiftlikköy Kaymakamlığı, t.y.). Teşvikiye Belediyesinin eski adı, 1877 Osmanlı-Rus savaşından dolayı göç eden Gürcü halkın yerleşim yeri olan bölgeye Bizans döneminden kalma eski bir hapishane bulunduğundan dolayı Zindan'dır. Cumhuriyet döneminde köyü ziyaret eden dönemin İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın teşviki ile yerleşim, tepeden denize doğru çekilmiş ve bu teşvikten esinlenerek yerleşime Teşvikiye adı verilmiştir (Çınarcık Belediyesi, t.y.; Teşvikiye Belediyesi, 2020).

2. Yalova İli Mahalle ve Köy Adları Üzerine Genel Değerlendirme

Bir şehrin temel yönetim ve yerleşim mekânları olan mahalleler; sosyal, kültürel, siyasi ve coğrafi olarak o şehre ait somut ve soyut tüm kayıtların takibini sağlar. Bu mekânların tarihi ve güncel kimliklerini yansıtan mahalle adları da yereldeki yaşamın öznesi olan halkın mekâna kattığı değer ve yüklediği anlamın göstergeleridir. Bu bakımdan Yalova ili mahalle adları bölgenin geçmişi yanında yeniden yapılanmasının da izlerini taşır; çünkü Yalova geçmişten bugüne farklı halklar tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmış, idari sınırları ve adlandırılması tarihsel süreç boyunca değişmiştir. Yalova; 1530 yıllarında İzmit Vilayeti'ne (Liva) bağlı bir kasaba (Yalak-Abad) ve 1867 yılında Bursa Merkez Sancağı'na bağlı bir kazayken, 1901'de bağımsız İzmit Sancağı'na bağlanmıştır. 1921'de düşman işgalinden kurtulmuş, 1929'da Atatürk'ün isteği üzerine İstanbul'un ilçesi yapılmıştır. 1995 yılında ise il olmuştur. Bursa'nın Gemlik ilçesine bağlı Armutlu Beldesi ile Kocaeli'nin Karamürsel ilçesine bağlı Altınova Beldesi de ilçe yapılarak il sınırları içerisine alınmıştır (Yalova Şehir Rehberi, t.y.). İstanbul'a yakın olması ve sıcak su kaynaklarına sahip olması sebebiyle de dinlenme yeri ve yazlık başkent olarak görülmüştür. 93 Harbi sonrası yerleşime ve tarıma elverişli olması ve İstanbul'a yakınlığı dolayısıyla bölgedeki eski Rum ve Ermeni köylerine mübadele gereğince gelen göçmenler yerleştirilmiş; böylece oluşan yerleşim yerleri yeniden

adlandırılmıştır. Bu adlandırmalar yapılırken özellikle mahalle adlarının tercihinde Aliağaoglu (2013) tarafından yerlerin fiziksel ve beşeri özellikleri veya konumu esas alınarak yapılan tasnife göre şehirleşme mahalleleri, cumhuriyet mahalleleri, kişi adlı mahalleler öne çıkmıştır. Yerleşmenin sosyo-kültürel yapısına da gönderme yapan bu adlandırmalarda özellikle kişi adlarına ve yeni yönetim biçimine vurgu yapılırken, ulusal kimlik ve tarihin yerleşmesi için de yer adları değiştirilmiştir (Harita 6). Ayrıca şehirleşme faaliyetinin oluşturduğu Siteler, Bahçelievler, 500 Evler gibi mahalle adları da söz konusudur.

Harita 6: Yalova İlindeki Mahallelere Ait Toponimler

Köy adlandırmalarında ise daha çok bölgenin coğrafi özelliklerinin dikkate alındığı ve kişisel ve toplumsal toponimler ile betimleyici toponimlerin tercih edildiği görülür (Harita 7). Adlandırmalarda köylerin kuruluş tarihinde öne çıkan şahsiyetler yanında bölgedeki su kaynakları ile bitki ve ağaç türleri oldukça etkili olmuştur. Köy adlarında coğrafyanın yaşam üzerindeki etkisi ve bölge halkının coğrafyanın özelliklerini algılayış ve dile yansıtışını görmek mümkündür.

Harita 7: Yalova İlindeki Köylere Ait Toponimler**3. Yer Adlarının Dil Bilgisel Yapı Bakımından İncelenmesi**

Yer adları da dildeki diğer adlandırmalar gibi bir anlama sahiptirler; dilin ses ve şekil bilgisi kurallarına uygun şekilde oluşturulurlar. Bu bakımdan yer adlarının dil bilgisel açıdan basit, türemiş ve birleşik yapıları olarak değerlendirilmesi uygundur (Şahin, 2007, s. 1). Yalova ili yer adları da dil bilgisel yapılarına göre basit, türemiş ve birleşik yapıları olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma ile yer adlarının hangi dil bilgisel yapılarla karşılandığı tespit edilerek bölge halkının coğrafyayı algılayış biçiminin dille nasıl aktarıldığı yorumlanmıştır.

3.1. Basit Yapılı Yer Adları

Basit yapıda oluşan yer adları şunlardır: *Bayır Mah.*, *Cumhuriyet Mah.*, *Cumhuriyet Mah.*, *Cumhuriyet Mah.*, *Çavuş Köy.*, *Dere Mah.*, *Fatih Mah.*, *Harmanlar Mah.*, *Hersek Mah.*, *Hürriyet Mah.*, *Hürriyet Mah.*, *İstiklal Mah.*, *Kılıç Köy.*, *Liman Mah.*, *Safran Köy.*, *Sahil Mah.*, *Siteler Mah.*, *Termal Bel.*, *Yeni Mah.*

3.2. Türemiş Yapılı Yer Adları

Türemiş yapıdaki yer adları, daha çok +cA, +cAk, +cIk, +II, +IIk gibi yer adı anlamı kazandıran eklerle türetilmiştir. Bunlardan farklı olan *Özden* ve *Tokmak* adları ise yer adı türetmek amacıyla değil de özel adların etkisinde verilmiştir. Türemiş yapıları yer adları şunlardır: *Çamlık* < *Çam+lık*, *Çınarcık* < *Çınar+lık*, *Çiftlik* < *Çift+lik*, *Denizçalı*⁴ (*Tonguzcalı*) < *Tonguz+ca+lu*, *Elmalık* < *Elma+lık*, *Şehitlik* < *Şehit+lik*, *Çalıca* < *Çalı+ca*, *Soğucak* < *Soğuk+cak*, *Örencik* < *Ören+cik*, *Sermayecik* < *Sermaye+cik*, *Armutlu* < *Armutl+lu*, *Fıstıklı* < *Fıstık+lı*, *Kabaklı* < *Kabak+lı*, *Gacık* < *Kadın+cık*, *Kapaklı* < *Kapak+lı*, *Koru* < *Korı-ğ*, *Samanlı* < *Saman+lı*, *Tavşanlı* < *Tavşan+lı*, *Kirazlı* < *Kiraz+lı*, *Özden* < *Öz+den*, *Tokmak* < *Tok+mak*.

Arapça, Farsça, bazen de Türkçe ve Batı kaynaklı kelimelerin sonuna eklenerek bunların taşıdığı anlamla ilgili sıfat yapmayı sağlayan nispet eki almış yer adlarının sayısı da az değildir; bunların çoğu bir özel adla ilişkili olarak verilmiştir: *Ahmediye*, *Burhaniye*, *Esadiye*, *Fevziye*, *Hayriye*, *Kazımiye*, *Mecidiye*, *Selimiye*, *Sultaniye*, *Teşvikiye*.

3.3. Birleşik Yapılı Yer Adları

3.3.1. Sıfat Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları: *50. Yıl Mah.*, *500 Evler Mah.*, *Akköy Köy.*, *Aktoprak Köy.*, *Altinkent Mah.*, *Altınova Bel.*, *Atakent Mah.*, *Bahçelievler Mah.*, *Bayraktepe Mah.*, *Çiftlikköy Bel.*, *Çukurköy Köy.*, *Dereköy Köy.*, *Esenköy Bel.*, *Geyikdere Köy.*, *Gökçedere Mah.*, *Güneyköy Köy.*, *Hacımehmet Köy.*, *Havuzdere Köy.*, *İlyasköy Köy.*, *Kadıköy Bel.*, *Karadere Köy.*, *Karpuzdere Mah.*, *Karşıyaka Mah.*, *Kaytazdere Bel.*, *Kocadere Köy.*, *Kurtköy Köy.*, *Laledere Köy.*, *Ortaburun Köy.*, *Paşakent Mah.*, *Seyrantepe*

⁴ Köy adının kökenine bakılmadan bugünkü söyleniş esas alındığında ise birleşik yapıları sayılarak belirtisiz ad tamlaması kuruluşundaki yer adları başlığında değerlendirilmelidir.

Mah., Soğuksu Köy., Şenköy Köy., Taşköprü Bel., Taşlıman Mah., Üvezpınar Mah., Yalova Bel., Yenimahalle Köy.

Sıfat tamlaması yapısındaki yer adlarının yapıları; çoğunlukla yerin belirleyici morfolojik özellikleri ile idari sınırları gösteren ifadelerle niteleme esasına dayalı olarak kurulmuştur; bu yer adlarında *köy, tepe, dere, kent, ova, köprü, liman* gibi coğrafi terimler tercih edilmiştir. Bu durum, bölge halkının yaşamında hem fiziki hem de beşeri coğrafyanın önemine işaret eder.

3.3.2. Belirtisiz Ad Tamlaması Kuruluşundaki Yer Adları: *Subaşı Bel., Çavuşçiftliği Köy., Bağlarbaşı Mah.*

Sadece üç yer adının belirtisiz ad tamlaması yapısında kurulmuş olması, bölgede adlandırma yapılırken adlar arasında sahiplik ilişkisinden çok coğrafyanın niteleyici ve belirtici özelliklerinin tercih edildiğini gösterir. Belirtisiz ad tamlaması yapısıyla da kalıcı sözcük grubu oluşturulması sağlanmıştır.

3.3.3. Sıfat-Fiil Grubu Kuruluşundaki Yer Adları: *Denizgören Mah., Sugören Köy.*

Bu iki yer adı, ilgili mevkilerin bölgenin coğrafi özelliklerine göre belirlenmesinden dolayı verilmiştir. Burada insan için arazinin deniz veya suyu görüyor olması önem arz ettiğinden yer adı da bunu gösterir şekilde seçilmiştir.

3.3.4. Birleşik Ad Grubu Kuruluşundaki Yer Adları: *Adnan Menderes Mah., Fevzi Çakmak Mah., Kazım Karabekir Mah., Mehmet Akif Ersoy Mah.*

Tarihî ve siyasi olarak önemli şahsiyetlerin adlarından hareketle belirlenen bu yer adları şahsiyetin ad ve soyadından oluştuğu için birleşik ad grubu teşkil eder.

3.3.5. Ünvan Grubu: *Aliye Hanım Mah., Gazi Osman Paşa Mah., Hasanbaba Mah., İsmet Paşa Mah., Mustafa Kemal Paşa Mah., Rüstem Paşa Mah., Süleyman Bey Mah.*

Bölgenin geçmişinde tarihî ve siyasi olarak önemli rol üstlenmiş kişilerin ad ve ünvanı kullanılarak oluşturulan bu yer adlarında *paşa, bey, hanım* ve *baba* ünvanları tercih edilmiştir.

Basit, türetmiş ve birleşik yapıdaki yer adlarının tümü, idari yapıyı anlatmak üzere sonlarına eklenen *belde, mahalle* ve *köy* coğrafi terimleri de dikkate alınarak sınıflandırıldıklarında ise “tamlayan+tamlanan” biçiminde oluşturulan tamlama yapılarıyla (Subaşı Beldesi, Aliye Hanım Mahallesi, Kocadere Köyü vb.) birleşik yapılı yer adları kategorisinde yer alırlar. Bu yapılarda daha çok tamlayanla tamlanan arasında aitlik ilişkisi kurularak oluşturulan belirtisiz ad tamlamaları karşımıza çıkarken birkaç örnekte adı çeşitli özellikleriyle niteleyen sıfatla oluşturulmuş “sıfat + ad” yapısındaki sıfat tamlamaları görülür.

Sonuç

1995 yılına kadar İstanbul’un bir ilçesi olan Yalova İlindeki yer adlarının geneli, yerleşmenin iskân tarihi ile ilgilidir. Yerleşmelerin dağılışı ve adlandırılmasında; 1864

Büyük Çerkez Sürgünü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları ile Lozan Barış Antlaşması'na binaen gerçekleşen 1924 Türk-Rum Nüfus Mübadelesi belirleyici olmuştur. Savaşlar sonrasında yaşanan göçler ve mübadeleler, bölgeye Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen Türk nüfusun yerleştirilerek yerleşim yerlerinin yeniden yapılanmasına sebep olmuştur. Yeni yerleşmeler için yeni adlandırmalar yapılmıştır. Eskiden Rum ve Ermenilerin yaşadığı yerlerdeki yer adlarının değiştirilmesinde dönemin idari amirleri etkili olmuş, bölgeyi Türkleştirme çabası yer adlarına da yansımıştır. Bunlar arasında özellikle dönemin İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın etkili olduğu adlandırmalarda, yer ile yer adı arasında duygu odaklı semantik bir ilişki kurulmuştur. Mahalle adlandırmalarında daha çok ulus devlet olma sürecinin etkisi söz konusudur ve İstiklal, Hürriyet, Cumhuriyet gibi adlandırmalarla yeni yönetim şekli vurgulanmıştır. Tarihi ve siyasi şahsiyetleri anmak ve tarih bilincinin yerleşmesi için ise kişi adları tercih edilmiştir. Coğrafi unsurların yoğunlukta olduğu köy adlarında ise bitki ve ağaç türleri ile su kaynaklarından adını alan yerleşme sayısı yirminin üzerindedir. Yine yerleşimlerin kurulması sürecinde tarihi ve siyasi açıdan önemli rol oynayan kişileri anmak ve onurlandırmak amacıyla verilmiş adlar da Yalova'nın köyleri arasında yer almaktadır.

Yer adlarına sadece dil bilimsel değil tarih, coğrafya ve halkbilimi disiplinlerinin bakış açısıyla da bakmak gerekliliği Tavşanlı, Çukurköy ve Samanlı gibi adların doğru sınıflandırılması açısından da önemlidir. Çünkü sözcükler yüzey yapıda hayvan, morfoloji ya da bitki ile ilgili gibi görünse de disiplinler arası veriler ışığında değerlendirildiğinde farklı başlıklar altında yer almıştır. Nitekim Tavşanlı nüfus coğrafyasının önemli bir inceleme alanı da olan iç göçlerden –Kütahya Tavşanlı ilçesinden yapılan göçler- adını alırken; Çukurköy yerleşmesi de benzer şekilde adını sahip olduğu topografik yapıdan değil, göçlerden almıştır. Samanlı Köyü de dilbilim açısından bitkisel kaynaklı üretimden dolayı verilen bir ad gibi görünse de morfolojik açıdan Marmara Bölgesinin kuzeybatısında yer alan Samanlı Dağlarından adını almaktadır. Bu bakış açısı toponim çalışmalarında multidisipliner çalışmaların gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır.

Yerleşme adlarında kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru gidildikçe coğrafyanın morfolojik özelliklerinin daha belirleyici olduğu görülür. Mahalle adlarında daha çok bölgedeki yerleşme türleri ile yapı, mekân unsurları belirleyici olurken; köy adlarında bölgenin hem kişisel ve toplumsal hem de beşeri ve fiziki coğrafya özelliklerinin dikkate alındığı görülür. Bu durum Yalova'nın 1995 yılında il olması, idari sınırları yeniden belirlenerek özellikle mahalle adlarının siyasi yapı ve yeni yönetim biçimine göre seçilmesine sebep olmuştur. Köy adlarında ise daha çok yakın çevre ve doğa kökenli adlar verilmiş, bölgenin yerleşme tarihinde önem arz eden kişi adları ile bitki-ağaç türleri ve su kaynakları ön plana çıkmıştır. Yalova, il olmadan önce uzun yıllar İstanbul'un sayfiye yeri olarak kullanılmış bir yerleşmedir. Bunda Yalova'nın konum olarak İstanbul'a mekânsal yakınlığı, sahip olduğu kaplıcaları, deniz ve bakir doğası oldukça etkili olmuştur. Nitekim günümüzde hâlâ Yalova birçok büyükşehirden sezonluk nüfus çekmekte, önemli bir turizm destinasyonu olarak kullanılmaktadır. Yalova'nın bu fonksiyonu sahip olduğu coğrafi konumu ve hidrografik özellikleriyle yakından ilişkilidir. Yer adlandırmalarında da görülen bu etki ildeki birçok yerleşmenin adına da yansımıştır. Su kaynakları ve niteliksel

özellikleri dikkate alınarak yapılan bu adlandırmalar, suyun halkın yaşamındaki önemine işaret ettiği gibi halkın su kaynaklarını algılama da rengi, boyutu, ısısı öne çıkarılarak dile yansıtış biçimini de ortaya koymaktadır. Bu bakımdan yer adının türünü ifade eden sözcükler (dere, köprü, kent) ile onları niteleyen sıfatlarla kurulan yer adları öne çıkar. Yer adlarının kuruluşunda görev alan sözcüklerde coğrafi terimlerin de sıkça tercih edildiği görülür; bu durum insanın mekânı anlamlandırma sürecinde coğrafyanın temel belirleyicilerden biri olduğunu gösterir.

Kısaltmalar

Bel.	Belediye
Köy.	Köy
Mah.	Mahalle

Kaynaklar | References

- Akar, A. (2006). Renge bağlı yer adlandırmalarında Muğla rneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 51-63.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (C. 2). Türk Dil Kurumu.
- Aliağaoğlu, A. (2013). Őehirsel toponimi: Balıkesir ilinde mahalle adları, bir sınıflandırma denemesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 45-62.
- Aydın, N. (2024). Mekân-kimlik bağlamında yer adları oluőumuna bir rnek: Karacasu (Erzurum). *Karadeniz Araştırmaları*, 83, 887-902. <https://doi.org/10.56694/karadearas.1535028>
- Aydoğdu, M., & Bakırcı, M. (2022). Tekirdağ Şehri ve yakın çevresinde arazi kullanımının zamansal ve mekansal değişimin karőılaőtırılmalı analizi (1990-2020). *International Journal of Geography and Geography Education*, 45, 298-319. <https://doi.org/10.32003/igge.961076>
- Bostan, H. (2021). *Yalova ilinin demografik analizi: Sosyo-ekonomik ve mekânsal geliőim* (695029) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bulut, İ. (1996). Sorgun yöresi köy ve mevkii adlarının kaynakları. *Akademik Araştırmalar Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 30-40.
- Çakar, E. (2000). Haleb Sancağında Türkçe yer adları. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11(11), 83-107. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000442
- elik, A. (2021). Yalova ili yerli ağzı ile Kütahya ve Aydın ili ağızlarının iliőikleri. V. *Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları, alıőtayı Bildirileri*, 7-8 Kasım 2019 Adana. Ankara: TDK.
- elik, A. (2018). *Yalova İli yerli ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- ınarcık Belediyesi. (t.y.). *ınarcık beldeler ve köylerimiz*. 18 Nisan, 2025 tarihinde <https://www.cinarcik.bel.tr/tr/cinarcik-beldeler-ve-koylerimiz> adresinden erişilmiştir.
- Çiftlikköy Kaymakamlığı. (t.y.). *Denizçalı köyü*. 26 Nisan, 2025 tarihinde <http://ciftlikkoy.gov.tr/denizali-ky> adresinden erişilmiştir.
- Güner, İ., & Ertürk, M. (2004). Türkiye il merkezi kent adlarının kaynakları üzerine bir araştırma. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 39-62.
- Gündüz, A. (2018). Saltuklular, Mama Hatun ve Mamalı Aşireti. *TİDSAD Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies*, 5(16), 24-40.
- Gündüz, A. (2014). Tapu tahrir defterlerine göre Kocaeli ve çevresindeki yer adları hakkında bir değerlendirme. *Kocaeli: Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-I*, 2014, ss. 465-494.

- İbrsimovic, K. (2018). Osmanlı Devleti öncesi Hersek'in kısa tarihi. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, 4(2), 149-162.
- Kadmon, N. (2004). Toponymy and geopolitics: The political use—And misuse—Of geographical names. *The Cartographic Journal*, 41(2), 85-87. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/000870404X12897>
- Kapaklı Kaymakamlığı. (t.y.). *İlçenin tarihçesi*. 4 Mart, 2025 tarihinde <http://www.kapakli.gov.tr/ilcenin-tarihcesi> adresinden erişilmiştir.
- Kaya, M. (2007). XIX. yüzyılda İzmit (Kocaili) Sancağı'nın demografik durumu ve iskan siyaseti. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26(41), 59-80.
- Kayserili, A. (2016). Bir toponimi araştırması: Ağrı'da yer adları. *TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 8, 21-29.
- Kazel, E. (2014). *Yalova şehir coğrafyası* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kazel, E., & Bayartan, M. (2021). Yerleşme coğrafyası açısından bir inceleme: Yalova şehri. *Coğrafya Dergisi*, 43, 143-158. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-927888>
- Kılıç, Ş. ve Kaplanoğlu, R. (2016). Osmanlı kuruluş devrinde; Doğu Marmara kıyılarında Türk iskânı. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 14(31), 27-45.
- Kılıç, A. (2020). *Tarihi eserleri, doğal güzellikleri ve kültürüyle Yalova*. Yalova İl Özel İdaresi Kültür. http://www.yalova.gov.tr/kurumlar/yalova.gov.tr/icerik/yalova_tanitim/yalova_web_kit_ap.pdf
- Koday, S., Kaya, G., & Akbaş, F. (2016). Salihli ilçesinde köy adlarında coğrafyanın etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 559-582.
- Koru Belediyesi. (t.y.). *Koru hakkında*. 21 Mart, 2025 tarihinde <https://koru.bel.tr/sayfa/koru-hakkinda> adresinden erişilmiştir.
- Light, D. (2014). Tourism and toponymy: Commodifying and consuming place names. *Tourism Geographies*, 16(1), 141-156. <https://doi.org/10.1080/14616688.2013.868031>
- Orhan, F. (2021). Artvin ilindeki köy yerleşmelerinin toponimik özelliklerine coğrafi bir bakış. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 43, 278-297. <https://doi.org/10.32003/igge.811006>
- Özüpekçe, S., & Gümüş, N. (2020). Bir toponimi araştırması: Besni (Adıyaman) ilçesi köy adlarının coğrafi sınıflandırması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 151-162. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.804482>
- Sondakika.com. (2017). *Yalova'daki Boşnak köyü Soğuksu, eski adı Ayazma'yı istiyor*. 28 Nisan, 2025 tarihinde <https://www.sondakika.com/guncel/haber-yalova-daki-bosnak-koyu-soguksu-eski-adi-ayazma-yi-9804478/> adresinden erişilmiştir.
- Subaşı Belediyesi. (t.y.). *Subaşı tarihi*. 8 Mart, 2025 tarihinde <https://www.subasi.bel.tr/icerik/subasi-tarihi> adresinden erişilmiştir.

- Şahin, G. (2010). Türkiye’de yapılmış toponomi alışmaları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 134-156.
- Şahin, İ. (2007). Türkçe yer adlarının yapısı zerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-14.
- Şahin, İ. (2019). *Adbilim* (4. Baskı). Pegem Akademi.
- Tapar, D. (2023). Türkiye’de yer adları bilimi hakkında yapılmış çalışmalar üzerine kaynakça denemesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 1101-1121. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1310786>
- Taşköprü Belediyesi. (t.y.). *Tarihçe*. 12 Mart, 2025 tarihinde <https://www.yalovataşkopru.bel.tr/sayfa/tarihce> adresinden erişilmiştir.
- Tavşanlı Belediyesi. (2014). *Tavşanlı tarihi*. 15 Mart, 2025 tarihinde <https://www.tavsanli.bel.tr/wp-content/uploads/2014/07/tarih.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Teşvikiye Belediyesi. (2020). *Nazım ve uygulama revizyon+ilave imar planı, plan araştırma ve açıklama raporu*. 2 Nisan, 2025 tarihinde <https://tesvikiye.bel.tr/images/1-1000-raporu.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Top Yılmaz, S. (2023). *Türkiye toponimi: Topografya haritaları üzerinden bir değerlendirme* [Doktora tezi, ankırı Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Top Yılmaz, S. (2021). Türkiye toponimi çalışmalarında semantik tasnif sorunu üzerine bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 61(2), 1123-1161. <https://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2021.61.2.22>
- Toruk, F. (2014). Frig Vadisi’nde bir yerleşim: Kümbet Köyü. *Arış Dergisi*, 10, 72- 111.
- TK. (2025). *2024 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. 23 şubat, 2025 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- Türkan, O. (2020). Kırşehir ilinde köy adlarının coğrafi açıdan değerlendirilmesi. *Journal of Geography*, 41, 61-75. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-0029>
- Uysal, İ. N., & Coşkun, H. (2019). Renge bağlı yer adları: Karaman/Sarıveliler rneği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 68, 205-225. <https://doi.org/10.32925/tday.2019.35>
- Uzun, E., & Doğan Uzun, P. (2019). Antep savunması’nın Gaziantep ili yerleşme adları üzerindeki etkisi ve bu etkinin Coğrafi Bilgi Sistemleri tabanlı mekânsal analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 72, 7-12. <https://doi.org/10.17211/tcd.493224>
- Yalova şehir Rehberi. (t.y.). *Yalova’nın tarihi*. 8 şubat, 2025 tarihinde <https://yalova.org/yalovanin-tarihi/> adresinden erişilmiştir.
- Yaman, H. (2023). Adbilim ve kültürdilbilim bağlamında lakaplar üzerine bir araştırma: Tokat-Nebiky rneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(37), 123-141. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1401998>

- Yaşar, O., & Yaşar, F. Ö. (2010). Ayvacık, Bayramiç, Çan, Ezine ve Yenice (Çanakkale ili) ilçelerinde köy adlarının kaynakları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 599-611.
- Yılmaz Çıldam, S. (2018). Şehinsel toponomi: Cadde adları, Bandırma örneği. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1-12.
- Yılmaz Çıldam, S. (2019). Toponomi (yer adları) açısından Siirt'te mahalle adları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1443-1458.
- Yusifov, Y., & Kerimov, S. (2017). *Toponiminin esasları üzerine bir inceleme* (S. Yavuz, Çev.). ASOS Yayınları.